

Snekkersønnen som ble FN's første sjef

Tirsdag 16. juli er det 100 år siden Trygve Lie ble født. Lie har som en av få nordmenn, skrevet seg inn i verdens historiebøker.

SVein KRISTOFFERSEN

Det skjedde da han i 1946 ble FN's første generalsekretær, den høyeste internasjonale stilling som en nordmann noen gang har hatt. Veien fra kommunestyret i Aker til New York hadde vært lang, og på mange måter eventyrlig for snekkersønnen fra Groruddalen.

Trygve Lie, eller «Tyta» som han ble kalt av gamle kjente, fikk den nærmest umulige oppgaven å bygge opp en verdensorganisasjon. Organisasjonen var planlagt i en tid hvor det daværende Sovjetunionen og de vestlige stormaktene kjempet sammen mot en felles fiende, men bildet endret seg raskt. Lie skulle forsøke å forene øst og vest i en tid hvor motsetningene raskt ble skjerpet.

At han gikk til en krevende stilling, var han fullt klar over selv. I sin erindringsbok «Syv år for freden», sier han om utnevnelsen: «Det hele oversteg mine vildeste drømmer, men virket på samme tid som et mareritt. Jeg torde nesten ikke tenke på det som lå foran meg».

Motsetningene mellom stormaktene førte til Lies fall i 1953. Koreakrigen og FN's støtte til den ene av partene, gjorde ham uakseptabel for Sovjetunionen.

Hardhendt, provestlig og utadvendt, er tre ord som er blitt brukt for å karakterisere Lies måte å skjøtte generalsekretærsstillingen på. Mange år etter Lies død i 1968 blusset debatten opp igjen for fullt om hans måte å skjøtte stillingen på. Det kom harde, til dels grove angrep, på hans arbeidsmetoder. Av en tidligere medarbeider ble han beskyldt for å drive kommunistjakt i verdensorganisasjonen. Han ble anklaget for å løpe amerikanske myndigheters ærend, og ta del i den kommu-

BLANT DE STORE: Trygve Lie ble vant til omgås «de store» i sin tid som generalsekretær i FN. Her er han sammen med Madame Vincent Auriol, den franske presidents hustru, under en mottakelse i Elysse-palasset i 1951. (Foto: NTB-arkiv)

nistjakten som ble drevet for fullt i USA på begynnelsen av 1950-tallet.

Einar Gerhardsen hadde et noe annet syn på Lie. Han karakteriserte Lie som en god mann for Norge, og en god mann for FN.

Nøytraliteten

I norsk politikk spilte Trygve Lie sin mest fremtredende rolle da han var utenriksminister i London-regjeringen under krigen.

Da statsminister Johan Nygaardsvold ble tvunget til å skifte ut Halvdan Koht, måtte han motvillig forfremme Lie fra forsyningsminister til utenriksminister.

Skiftet var begynnelsen på en ny norsk utenrikspolitikk som skulle få stor betydning også

etter at krigen var over. Nøytralitet var Kohts, og Nygaardsvolds, i alle fall fram til 1940, alfa og omega i utenrikspolitikken.

Lie ønsket at Norge en gang for alle skulle gjøre seg ferdig med nøytralitetspolitikken, og finne fram til en ny linje i utenrikspolitikken. Han tok til orde for et samarbeid mellom landene ved det nordlige Atlanterhav. Det bør derfor være grunnlag for å hevde at sett i et lengre perspektiv ble den tradisjonelle norske nøytralitetspolitikken endelig forlatt i og med skiftet fra Koht til Lie som utenriksminister 19. november 1940.

Etter krigens slutt fortsatte Lie som utenriksminister, men vel hjemme ble han på mange måter en fremmed fugl i Arbeiderpartiet og regjeringen. Den

nye regjeringen var preget av fellesskap, ikke bare politisk, men også sosialt.

I en tale til Einar Gerhardsen på hans 70-årsdag la Jens Chr Hauge vekt på dette, og karakteriserte regjeringen etter krigen som en slags storfamilie. Sammenkomstene var preget av sang og moro, uten alkohol.

Ifølge Hauge følte ikke Lie seg hjemme i dette miljøet. Han flyktet fra disse sammenkomstene til Gerhardsen. «For mye landsøl og Seips visebok», sa han. Hauge forteller at Lie stundom brukte den fleipende betegnelsen «buekorpsset» om regjeringen.

Fortsatt ambisjoner

Da han vendte hjem fra New York i 1953, hadde Trygve Lie fortsatt ambisjoner om å spille en rolle i norsk politikk, men nå var det vanskelig å få innpass. Enkelte i regjeringen fryktet nok også at han skulle spille en for dominerende rolle dersom han slapp til, at han skulle bli en slags konsultativ statsminister.

Igen fikk han lide for at han ofte var «stor i kjeften» og ikke var redd for å si hva han mente. Justisministeren i store deler av Gerhardsens regjeringstid, Jens Haugland, la ikke skjul på sitt syn. I sin dagbok karakteriserte han Lie som «selvgod, selvsikker og bombastisk», ja som en «politisk mastodont, stormannsgal og firkantet». Nå skal det i rettferdighetens navn legges til at Haugland hadde lite pent å si om de fleste. Det var stort sett bare «allfaderen» selv, Einar Gerhardsen, som fant nåde for hans øyne.

Plasseringen av Trygve Lie ble et problem for regjeringen. I 1955 ble han utnevnt til fylkesmann i Oslo og Akershus.

I 1963 kom industriminister Kjell Holler i hardt vært både på grunn av Koksverksaken og Kings Bay-ulykken. Igen ble det plass til Lie i regjeringen, og han tok over som industriminister. I januar 1964 ble han handelsminister. Da Gerhardsen-epoken i norsk politikk tok slutt i 1965, var også Trygve Lies tid i politikken over. Tre år senere døde han 72 år gammel.

INTERNASJONAL, MEN NORSK: Trygve Lie forsøker fiskelykken utenfor sin hytte i Rugeldalen. (Foto: NTB-arkiv)

100 år siden Trygve Lie ble født

Trygve Halvdan Lie ble født 16. juli 1896. Hans far var snekker Martin Lie og hans mor het Hulda Lie, født Arnesen.

Han ble cand. jur 1919. Samme år ble han sekretær i Arbeiderpartiet. I 1922 ble han juridisk konsulent i LO, en stilling han hadde fram til 1935 da han ble justisminister i regjeringen Nygaardsvold. I 1939 ble han først handelsminister og senere sjef for det nyoprettede Forsyningsdepartementet. Etter regjeringens flukt til London, overtok han i november 1940 som utenriksminister. Han fortsatte som utenriksminister i Gerhardsens samlingsregjering og i den første rene Ap-regjeringen fram til februar 1946.

Samme år ble han FN's generalsekretær, en stilling han hadde fram til april 1953.

I 1955 ble han fylkesmann i Oslo og Akershus, i 1963 industriminister og i januar 1964 handelsminister fram til valget høsten 1965.

Lie hadde også en lang rekke andre verv innen Arbeiderpartiet. Blant annet var han formann i Akershus Arbeiderparti 1921-23 og 1925-46. Han var også formann i Arbeidernes Idrettsforbund 1931-35.

To år før han døde i 1968, ble Trygve Lie tildelt Medaljen for borgerdåd i gull. Han var også tildelt Storkors av Sanct Olavs orden og Storkors av dansk Dannebrogorden. (NTB)